

แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม*

INNOVATIVE APPROACHES TO SCHOOL MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

สถาพร ประนิล

Shathapron Pranin

วิทยาลัยนครราชสีมา

Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding author E-mail: sathapaw@outlook.com

วันที่รับบทความ : 22 มกราคม 2569; วันที่แก้ไขบทความ 28 มิถุนายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 28 มิถุนายน 2569

Received 22 January 2026; Revised 28 June 2026; Accepted 28 June 2026

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านสังคม เทคโนโลยี นโยบายทางการศึกษา และความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม รวมทั้งนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และนโยบายด้านการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมควรมุ่งเน้นการพัฒนาในหลายมิติ ได้แก่ การบริหารวิชาการที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะและการเรียนรู้เชิงรุก การบริหารบุคลากรที่เน้นการ

Citation:

* สถาพร ประนิล. (2569). แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 3(3), 40-54.

Shathapron Pranin. (2026). Innovative Approaches to School Management and Administration.

Journal of Social Sciences Innovations, 3(3), 40-54.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2026.14>

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์และคุ้มค่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษา นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์ และสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม บทความนี้คาดหวังว่าจะเป็นแนวทางเชิงวิชาการที่ช่วยสนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำแนวคิดการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมไปปรับใช้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสถานศึกษา, นวัตกรรมทางการศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

Innovative school management has become a crucial approach to improving educational quality in response to the rapid changes of society in the 21st century. Schools are increasingly confronted with challenges related to social transformation, technological advancement, educational policies, and rising expectations from stakeholders. This academic article aims to examine concepts, principles, and theories related to innovative school management and to propose practical approaches that can be applied to enhance school effectiveness in a systematic and sustainable manner. This study employs a documentary research method through the analysis and synthesis of academic literature, research findings, and educational policy documents. The results indicate that innovative school management should focus on multiple dimensions, including academic administration that promotes competency-based learning and active learning approaches; human resource management that emphasizes continuous professional development of teachers and educational personnel; creative and efficient management of budgets and resources; the integration of digital technologies and information systems to

improve administrative efficiency; and the promotion of participation among teachers, parents, communities, and educational networks. Furthermore, school administrators play a vital role as innovative leaders who must possess vision, adaptability, and the ability to drive organizational change effectively. Innovative school management is not limited to the adoption of technology but involves a holistic transformation of management concepts, processes, and organizational culture aligned with the school context and societal changes. This article is expected to provide a useful academic framework for school administrators and educational stakeholders in applying innovative management practices to strengthen school capacity, enhance educational quality, and achieve sustainable development in education.

Keywords : School Management, Educational Innovation, School Administrators, 21st Century Education

บทนำ

การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของระบบการศึกษา ในบริบทปัจจุบัน สถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเข้าสู่สังคมดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ปัญหาที่พบได้แก่ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ความหลากหลายของบริบทสถานศึกษา รวมถึงความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สูงขึ้น รูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมจึงไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความท้าทายดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แนวคิด ทฤษฎี และหลักการทางการบริหารการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยอาศัยแนวคิดการบริหารเชิงระบบ การบริหารเชิงกลยุทธ์ และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศในการตัดสินใจ และการ

สร้างความร่วมมือระหว่างครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน (Hoy & Miskel, 2013; Bush, 2011) นอกจากนี้ แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน (Fullan, 2016) ผู้เขียนเห็นว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมิใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้เท่านั้น แต่เป็นการปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการ และกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

แรงจูงใจในการนำเสนอบทความวิชาการฉบับนี้เกิดจากความตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสถานศึกษาในฐานะปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม ผู้เขียนมุ่งหวังว่าบทความนี้จะเป็แนวทางเชิงวิชาการที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นความสำคัญของการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ บทความฉบับนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง ทนสมัย และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างยั่งยืน (OECD, 2019)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของระบบการศึกษา โดยในบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเข้าสู่ยุคดิจิทัลและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษามีความท้าทายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งจากข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร ภาระงานที่เพิ่มขึ้น ความหลากหลายของบริบทสถานศึกษา และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สูงขึ้น ทำให้รูปแบบการบริหารแบบดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเพียงพอ จึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่น ทนสมัย และสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยแนวคิดการบริหารเชิงระบบ การบริหารเชิงกลยุทธ์ และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง

ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมไม่ได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการ กระบวนการบริหาร และการพัฒนาระบบการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนและสังคมในอนาคต การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหาร ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน พัฒนาศักยภาพของบุคลากร และสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ทันสมัย สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อการพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของการบริหารจัดการสถานศึกษา

การบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในการวางแผน จัดองค์กร สั่งการ ประสานงาน และควบคุมทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารจัดการสถานศึกษาครอบคลุมงานหลัก ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2562)

Hoy และ Miskel (2013) อธิบายว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรอื่นอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2. ความหมายและลักษณะของนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา

นวัตกรรมทางการบริหารการศึกษา หมายถึง แนวคิด วิธีการ กระบวนการ หรือรูปแบบการบริหารจัดการใหม่ที่แตกต่างจากแนวปฏิบัติเดิม โดยมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ

การทำงาน การแก้ปัญหา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

Rogers (2003) กล่าวว่า นวัตกรรมมีลักษณะสำคัญ คือ ความใหม่ การยอมรับของผู้ใช้ และความสามารถในการนำไปใช้จริง ในบริบทของสถานศึกษา นวัตกรรมทางการบริหารมักเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารแบบมีส่วนร่วม การตัดสินใจบนฐานข้อมูล และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นและยั่งยืน

3. ทฤษฎีการบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมีพื้นฐานจากทฤษฎีการบริหารการศึกษาหลายแนวคิด โดยทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารเชิงระบบ (Systems Approach) เป็นแนวคิดที่มองสถานศึกษาเป็นระบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ การบริหารเชิงระบบช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม (Kast & Rosenzweig, 1972)

การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) มุ่งเน้นการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา พร้อมทั้งวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม การบริหารเชิงกลยุทธ์ช่วยให้สถานศึกษามีทิศทางที่ชัดเจนและสามารถแข่งขันหรือปรับตัวได้ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง (David, 2011)

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) เป็นแนวคิดที่เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนของการบริหารจัดการ (Likert, 1967)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการศึกษา งานวิจัยของ Fullan (2016) ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหาร

ที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันและการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยของ สมชาย วงศ์คำจันทร์ (2564) พบว่าสถานศึกษาที่นำแนวคิดนวัตกรรมทางการบริหาร เช่น การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาใช้ ส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางที่มุ่งพัฒนาระบบการบริหารให้มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการใช้แนวคิดใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัล และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (Fullan, 2016)

1. การบริหารวิชาการเชิงนวัตกรรม

การบริหารวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา การบริหารวิชาการเชิงนวัตกรรมมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) นอกจากนี้ การนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา เช่น ผลการประเมินผู้เรียน มาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนยังเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การบริหารวิชาการมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (Hoy & Miskel, 2013)

2. การบริหารบุคลากรด้วยแนวคิดนวัตกรรมและดิจิทัล

การบริหารบุคลากรเชิงนวัตกรรมเน้นการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสมรรถนะที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสนับสนุน เช่น ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRMS) การพัฒนาวิชาชีพครูผ่านระบบ

ออนไลน์ และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) แนวคิดดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล สร้างแรงจูงใจในการทำงาน และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูและบุคลากร (OECD, 2019)

3. การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์

การบริหารงบประมาณและทรัพยากรเชิงนวัตกรรมเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารควรนำแนวคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการจัดสรรงบประมาณ โดยคำนึงถึงเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ (David, 2011) นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น ยังเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มทรัพยากรทางการศึกษาและสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

4. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลในการบริหาร

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม โดยสามารถนำมาใช้ในการวางแผน การสื่อสาร การติดตามประเมินผล และการตัดสินใจ ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา (School Management Information System) เพื่อเพิ่มความรวดเร็ว ถูกต้อง และลดภาระงานเอกสาร (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563) การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมจะช่วยให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rogers, 2003)

5. การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่าย

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน การเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ จะช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกัน ความเป็นเจ้าของ และความยั่งยืนในการพัฒนาสถานศึกษา (Likert, 1967) การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังช่วยให้

สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

6. การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำเชิงนวัตกรรม

ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมจึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ (Fullan, 2016) ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน (Bush, 2011)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางการบริหารที่มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ครอบคลุมการพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรด้วยระบบดิจิทัลและการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผน การบริหาร และการตัดสินใจ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษา โดยมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21 โดยผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. คุณภาพผู้เรียนดีขึ้น

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อสถานศึกษามีระบบบริหารที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน (Trilling & Fadel, 2009) งานวิจัยของ Fullan (2016) ชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมและมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ประสิทธิภาพการทำงานของครูและบุคลากรเพิ่มขึ้น

การบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีระบบสนับสนุนการทำงานที่ชัดเจน ทันท่วงที และลดภาระงานที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานบุคคลและงานวิชาการ ส่งผลให้ครูมีเวลาและพลังในการพัฒนาการเรียนการสอนมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) นอกจากนี้ การส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ยังช่วยพัฒนาศักยภาพครู สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา (OECD, 2019)

3. สถานศึกษามีความทันสมัยและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

สถานศึกษาที่นำแนวทางการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมมาใช้ จะมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และนโยบายทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวางแผน การสื่อสาร และการตัดสินใจ ช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและลดข้อจำกัดของรูปแบบการบริหารแบบเดิม (Rogers, 2003)

David (2011) ระบุว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ผสมผสานนวัตกรรม จะช่วยให้องค์กรมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนและสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน

4. เกิดวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม

ผลสำคัญอีกประการหนึ่งของการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรม คือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทดลองแนวคิดใหม่ และพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง วัฒนธรรมดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบร่วมกันภายในองค์กร (Bush, 2011) เมื่อสถานศึกษามีวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม จะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง (Senge, 2006)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในหลายด้าน โดยช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครูและบุคลากรด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้สถานศึกษายังมีความทันสมัย มีความคล่องตัวในการบริหาร และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับนโยบาย ตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการ โดยเน้นการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบการตัดสินใจ รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในกระบวนการบริหาร เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา (Fullan, 2016) นอกจากนี้ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้และการทำงาน ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (OECD, 2019)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต้นสังกัด

หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการบริหารงานของสถานศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารและการรายงานผล เพื่อลดภาระงานเอกสารและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) นอกจากนี้ ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผ่านการอบรม การนิเทศติดตาม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายผู้บริหาร เพื่อให้สามารถนำแนวคิดนวัตกรรมไปใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

3. แนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การนำแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรคำนึงถึงบริบท ความพร้อม และทรัพยากรของแต่ละสถานศึกษาเป็นสำคัญ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติของผู้บริหารและครูให้เห็นความสำคัญของนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง จากนั้นจึงค่อยพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในงานบริหาร การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงความร่วมมือกับชุมชนและเครือข่ายภายนอก (Rogers, 2003) การดำเนินงานควร

เป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและยั่งยืน (Bush, 2011)

บทสรุป

การบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจากแนวคิดดั้งเดิมไปสู่การบริหารที่มีความยืดหยุ่นทันสมัย และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง วางแผน พัฒนา และขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายด้านคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และระบบการเรียนรู้ ทำให้สถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านนโยบาย ทรัพยากร บุคลากร และบริบทชุมชน จึงเกิดความจำเป็นในการนำนวัตกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ทั้งในด้านการบริหารวิชาการที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อสมรรถนะผู้เรียน การบริหารบุคลากรที่เน้นการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์และคุ้มค่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายทางการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรมดังกล่าวจะช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครูและบุคลากร ทำให้สถานศึกษามีความทันสมัย คล่องตัว และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมจึงต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ นโยบายสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูอย่างเป็นระบบ และการนำแนวคิดนวัตกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพื่อให้การศึกษาไทยสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะที่จำเป็น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการบริหารวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สพฐ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *นวัตกรรมการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2562). *การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สพฐ.
- สมชาย วงศ์คำจันทร์. (2564). การบริหารสถานศึกษาเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน. *วารสารบริหารการศึกษา*, 15(2), 45–58.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2563). *การบริหารจัดการภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: DGA.
- Bush, T. (2011). *Theories of educational leadership and management*. (4th ed.). London: Sage.
- David, F. R. (2011). *Strategic management: Concepts and cases*. (13th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change*. (5th ed.). New York: Teachers College Press.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice*. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Kast, F. E., & Rosenzweig, J. E. (1972). General systems theory: Applications for organization and management. *Academy of Management Journal*, 15(4), 447–465.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. New York: McGraw-Hill.
- OECD. (2019). *Innovating education and educating for innovation*. Paris: OECD Publishing.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). New York: Free Press.

Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass.